

ГОД. XX.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 35.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

О ОДОБРАВАЊУ.

Од давнашњих времена водила се препирка о томе: који се знаци одобравања глумцима боље допадају: да ли тапшање рукама и гласно одобравање или општа безгласна тишина? Од вајкада су се стручни писци и глумци упитали у расправљање тога питања, али су се вазда разилазили у својим мишљењима. Па ни данас није то питање још коначно решено. С тога ћемо покушати да питање о одобравању и допадању мало расветлимо и да се упустимо у његово расправљање.

Неки писци праве разлику између одобравања и општег одобравања. Други мисле, да безгласно одобравање треба да влада за време развијања драме, а после да пређе у гласно аплаудовање или одобравање. Трећи опет кажу: „Ма да је општа тишина врло ласкава ствар за правог уметника, ипак треба одобравању да се и изрази даде.“ Неки су за тишину и за мирно изражавање допадања. Други опет разликују гласно и тихо одобравање, како кад утиче радња на гледалца. А један каже и ово: „Гробна тишина у тренутцима општег одушевљења, па онда — на местима где можеш да одахнеш и да се прибереш — опште, усклицима попраћено одобравање, то су победне песме срећноме уметнику.“

Одлучну пресуду на горње питање није дакле нико дао, а не може се, по нашем мњењу, ни дати. У том погледу морају се у обзир узети многи и разни одношаји, од којих зависи, да ли је гласно или тихо одобравање приказивачу милије и ласкавије. Ту је прво композиција комада. Докле год је публици запета пажња за оним, што ће доћи, — наравно да она још не зна, хоће ли се та њена запетост решити на њено задовољство, те не може дакле још ни дати израза своме задовољству. Публика је у тим моментима само више или мање

споразумна са уметношћу глумца и песника, т. ј. свиђа јој се приказ и дело. Али чим развитак радње доспе до врхунца т. ј. до првог резултата, чим се у појединости какав појав, о ком приказивач и публика још нису били на чисто, добије оптрија израза: а оно нестаје неизвесности и запетости, те наступа, по мери задовољења и допадања, и веће или мање гласно одобравање. То ништа не спречава, да одобравање избије и на другим местима, на пр. на одморним местима, што их је песник по својој вољи или по свом једностраном дару створио. Тада је одобравање, разуме се, ласкаво за приказивача, али није угодно за писца.

У нормално написаној трагедији највеће ће се одобравање наћи обично на крају трећег чина. Тишина и ћутање на том месту била би управо осуда приказу. Као што жеље, тежње и жудње човекове на позорници у трећем чину набујају и постају великом радњом, тако исто и осећаји у гледалца на том месту сазру до мале радње: до пјескања рукама. Перипетрија, која онда обично новом дубином осећаја води к новој одлуци, пропраћа се сходним одобравањем, а завршетак, као решење целог конфликта, крунине се опет одобравањем.

Наравно да је са свим друго нешто, да ли одобравање наступа брзо или полагано. Није тишина у опште — рекао бих — оно што је приказивачу најласкавије, него пре аплауза она мала пауза, када се слушалац не може да савлада и да дође к себи, да својој узрујаности даде израза. Али кад тада наступи одобравање, онда види уметник: да му је делање дубоко и јако утицало, и то је оно највише што се може постићи. У извесним узвишеним моментима трагичне грозе хоће често неки део публике одобравањем да да одушке својим осе-

ћајима, али други део осећа само обесвећење и хоће пискањем да обори то одобравање — па и то пискање је ласкаво за приказивача: оно

му доказује, да племенитији део публике још није способан да му каже, како је он дубоко захватно у њену душу. (Свршиће се.)

Л И С Т И Њ И

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Циганин“,) позоришна игра у 3 чина, с певањем и играњем, од Е. Сиглигетија, псбербио Ј. М. Шимић, за позорицу удесно А. Хаџић, музика од Милчинскога; приказан 25. марта о. г.

Овај Сиглигетијев комад зна се одржати на нашем репертоару и онда, када су многи други комади од њега, и по естетској вредности и по занимљивости, бољи, подлегли духу и струји времена, те за увек у неповрат сарањени. Има дакле у том комаду ипак нешто, што још увек публику занима и што још ни данас не остаје без успеха. За вредност позоришнога комада пак главно је управо успех на позорници. Свет, који нам Сиглигети у свом „Циганину“ приказује, није подвргнут промени моде; и у темељним цртама и у детаљу остаје он исти. Свет се око Циганина мења, али Циго остаје у том свету исти. Напредак културе, мена разних прилика, све то прелази неопазнице преко његове черге. Као Диоген у свом бурету, он не захтева од свега тога света више, него што му је апсолутно за најскромније потребе номадскога живота потребно. Када би га и данас какав велики Александар запитао, што му срце жели, он би био у највећој неприлици, те би без сумње најпре помислио на обилан ручак, а онда би молио, да му се уклонимо с пута, да не пречимо сунчаним зракама, да грију његово гараво тело. Романтика циганскога живота привлачила је увек на се пажњу песника и књижевника. Ту романтику протумачио је велики руски песник Пушкин у свом спеву: „Циганин“, а француски великан Виктор Иго посветио је најлепши одломак своје прекрасне песме: „Ватра са неба“ у збирци: „Les Orientales“ опису романтичнога живота номадских племена. Још данас налази се на истоку прототипи наших: Цигана, и када је Виктор Иго описао у споменутој својој песми живот номада у време пропасти библијских градова Содоме и Гоморе, дао нам је слику циганскога живота за сва времена и све векове.

Било би управо чудо, да се није нашао какав мађарски писац, да изнесе у драмском облику живот Циганина на позорницу, када се знаде, да је Угарска Елдорадо тому номадском племену, и да је мађарски Циганин нека особита врста типнога Циганина, без које се не може Угарска са својим непрегледним степана ни замислити.

И Сиглигетију је пошло за руком романтику и трагикомедију циганскога живота, зачињену посебном врстом циганске филозофије, у занимљивој драмској слици приказати тако, да тај комад још увек мами кроз сузе: смех, а кроз смех: сузе. Душевно расположење гледаоца тога комада слично је априлском дану, када у једном сахату по три пута пада киша и просија сунце, онако наизменце, како и Циганин у Сиглигетијевом комаду пада из хумора у сентименталност, из очаја у шалу и сарказам. То је право циганско време, права циганска атмосфера. Ако и није Сиглигети тим својим комадом задовољно све захтеве драмске вештине, пошло му је за руком дочарати пред очи: верне и живе слике циганлука, надахнута идеализмом песничке душе и правце, окупане светлошћу и сенком оне атмосфере и сценерије, у којој овакови типови ничу, расту, говоре, раде, страдају и уживају, једном речи, крећу се у свом елементу. Када се још узму у обзир дирљиве лепе песме, којима је тај комад проплетен: онда разумемо, зашто тај комад још увек привлачи публику. А да буде одгонетка те тајне потпуна, треба гледати и слушати носноца насловне, главне улоге: Лукића који је у интерпретацији Циганина створио узор-дело глумачке вештине. И маска и мимика, и глас и говор, и кретања, и весели и жалосни, и мирни и патетични моменти, све је то у њега тако изврсно, да му се управо дивити морамо. Даровити и симпатични тај глумац јамчи већ својом улогом у том комаду, да управа не ће никада пожалити, што је тому комаду дала стално место у нашем по-

зоришном репертоару. Глумац, који уме тако савршено створити трајан тип, без сумње заслужује, да се већ ради њега тому комаду обезбеди будућност. Гђа Марковићка, као Ружица, измамила је многој осетљивој души сузе на очи. Нека нам та изврсна наша вештакиња не замери, ако је на нешто упозоримо. Нама се чини, да она у сценама, где њен очај проваљује у патетичну бурну, не зна умерити глас. Онај глас је сувише био: мушкарачки енергичан, а то ни овај пут, а и иначе у сличним моментима, не чини пријатан утисак. Грмљавина гласа не доликује ни улози Ксантипе и Мегере, а камо ли улози љубављу прекаљене душе. Грмљавина гласа из женскога грла никада није естетична.

Иначе је гђа Марковићка била као и увек изврсна.

Г. Марковић је улогу Петка, нарочито у оном дирљивом састанку са старим оцем после повратка из света, управо лепо извео, баш као и г. Васиљевић свога Ђорђа, само да није било оне неприлике са певањем. Г. Бакаловић, као пандур, био би врло добар, да хоће, да се кане местимце претеривања. Нама се чини, да би он без икаквога напора и највеће комичне улоге могао савладати, само нека увек има на уму разлику међу комиком и дедачењем. Уз нешто више темперамента била би Евица гђе Душановићке: изврсна; овако је: добра. Видели смо први пут на позорници гђу Никוליћку у улози нацак-жене Ракиле. Кретиња јој је сигурна, гестикулација одмерена, изговор би могао бити местимце јаснији.

Примећујемо, да је неко згодно приметно, да је кум заборавно, да се у сватове не носи штап.

Прилично пуна кућа пратила је лепо певање са задовољством; а г. Лукић био је на крају опетовано бурним пјеском поздрављен.

Ј. Хр.

(Двадесетпетогодишњица Јеце Добриновићке.) Мислимо да ћемо обрадовати сваког правог пријатеља наше позоришне уметности, јављајући, да ће се сад у суботу 8. (20.) априла о. г. прославити двадесетпетогодишњица наше омиљене глумице *Јеце Добриновићке*. Том приликом, изаћи ће „наша Јеца“ на позорницу први пут

после дуже болести своје и приказаће Пелагију Ивановну Рогошкињу, једну од својих најбољих улога, у руској комедији „Зеца“, која ће се овде први пут приказати и која је до сад стекла на све стране потпуног допадања, што се смеја и веселог расположења тиче. Ако и ко од наших глумица, „скромна наша Јеца“ заслужила је заиста, да јој се укаже признање за оно уживање, које смо увек имали, када смо је гледали како природно и истинито приказује поверене јој улоге на позорници. Она је, тако рећи, на наше очи расла и расла у приказивачкој уметности, па је тако даром и маром својим постигла то, да је сада дорасла до тога, да може с највећом лакоћом верно и истинито изводити комичне старице и типове из нашег народног живота. Ми јој од срца желимо здравља и да још дуго и дуго поживи на дику и понос наше глумачке уметности!

СИТНИЦЕ.

(Шта је лепота?) Ми, Европљани, дивимо се белим зубима, Јапанци жутима, а Индијанци црнима. Нема сумње да је румено лице најлепше, али жене у Гренланду мажу лице плавом или белом бојом, а која женска у Русији нема лице бело као снег, та се не може назвати лепом. Па онда који је нос најлепши? На ово питање човек ће најбоље одговорити ако слегне раменима. У Персији је леп нос кукаст, на Хајитима спљоштен; у многих полудивљих племена мајке имају обичај да новорођенчету нос стучу и распљескају; а у Русији опет најволе прчаст нос. Немци воле струк висок и танак, Турци обоа, а Татари здепаст. У европским цивилизованим земљама најдопадљивије је лице овално, а у Турака округло. Ми волимо мала уста с танким уснама, а Црнци би то сматрали за грдобу. У нас је високо сведено чело знак духовитости, а у Грчкој мало, ниско чело је главна црта лепоте. У Европи је највећма на цени плава и црна коса, на Марјиним острвима бела, Персијанци мрзе црвену косу а Турци лудују за њом. *De gustibus non est disputandum!*

Издаје управа срп. нар. позоришта.

